

**BOSHLANG‘ICH SINIF DASLARINI TASHKIL QILISHDA
ONLAYN PLATFORMALARNING O‘RNI**

Muratxodjayeva Ziyoda

*Nizomiy nomidagi O‘zbekiston milliy
pedagogika universiteti dotsinti*

Jamolova E’tibor

*Nizomiy nomidagi O‘zbekiston milliy pedagogika
universiteti Boshlang‘ich ta’lim yo‘nalishi talabasi*

Annotatsiya: Mazkur maqolada boshlang‘ich sinf darslarini samarali tashkil etishda onlayn platformalarning o‘rni va ahamiyati ilmiy-nazariy jihatdan tahlil qilinadi. Zamonaviy raqamli ta’lim vositalarining o‘quv jarayoniga integratsiyasi, ularning o‘quvchilarning bilish faolligi, mustaqil fikrlashi hamda motivatsiyasini oshirishdagi roli yoritiladi. Shuningdek, onlayn platformalardan foydalanishning afzalliklari, amaliy imkoniyatlari va boshlang‘ich ta’lim tizimida qo‘llashning samarali yo‘llari asoslab beriladi.

Kalit so‘zlar: boshlang‘ich ta’lim, onlayn platformalar, raqamli ta’lim, masofaviy o‘qitish, interaktiv metodlar, elektron resurslar, ta’lim texnologiyalari, o‘quv jarayoni.

Hozirgi globallashuv va raqamli texnologiyalar jadal rivojlanayotgan davrda ta’lim tizimini zamonaviylashtirish muhim ahamiyat kasb etmoqda. Ayniqsa, boshlang‘ich ta’lim bosqichida o‘quv jarayonini samarali tashkil etish, o‘quvchilarning bilim olishga bo‘lgan qiziqishini oshirish hamda ularning mustaqil fikrlash ko‘nikmalarini shakllantirish dolzarb masalalardan biridir. Shu nuqtai nazardan, onlayn platformalar ta’lim jarayoniga innovatsion yondashuvlarni olib kiruvchi muhim vosita sifatida namoyon bo‘lmoqda.

So‘nggi yillarda axborot-kommunikatsiya texnologiyalarining rivojlanishi natijasida ta’lim jarayonida turli xil onlayn platformalardan foydalanish imkoniyati kengaydi. Bu platformalar orqali o‘quv materiallarini interaktiv tarzda yetkazish, o‘quvchilar bilan individual ishlash, ularning bilim darajasini tezkor baholash hamda darslarni yanada qiziqarli tashkil etish imkoniyati yuzaga kelmoqda. Ayniqsa, boshlang‘ich sinf o‘quvchilari uchun vizual va interaktiv vositalarning mavjudligi ularning darsga bo‘lgan qiziqishini oshirishda muhim rol o‘ynaydi.

Onlayn platformalar boshlang‘ich sinf darslarini tashkil qilishda muhim va ko‘p qirrali rol o‘ynaydi. Avvalo, ular darslarni yanada interaktiv, individualga mos va samarali qiluvchi vosita hisoblanadi. Onlayn platformalar yordamida o‘qituvchi o‘quv rejalarini oldindan tuzib, dars materiallarini (taqdimotlar, videolar, interfaol mashqlar,

testlar) bir joyda jamlab qo'yishi mumkin. Bu o'quvchilarga darsdan oldin material bilan tanishish yoki uy vazifasini mustaqil bajarish imkonini beradi, natijada sinf ichidagi faol vaqtni muhokama va amaliy mashg'ulotlarga yo'naltirish osonlashadi. Onlayn platformalar orqali amalga oshiriladigan darslar turli formatlarda bo'lishi mumkin: real vaqtda video konferensiyalar, oldindan yozilgan dars videolari, interaktiv mashqlar va o'yinlar, elektron testlar, forumlar va loyiha ishlari uchun alohida kanallar. Video konferensiya formatida o'qituvchi bevosita tushuntirish berib, o'quvchilarning savollariga javob berishi, guruh yoki juftlik ishlari tashkil etishi mumkin. Oldindan yozilgan video va resurslar esa o'quvchiga mavzuni qayta ko'rib chiqish, sekinroq yoki tezroq o'rganish imkonini beradi — bu esa individual yondashuvni ta'minlaydi. Pedagogik jihatdan onlayn platformalar boshlang'ich sinf uchun qulay: ular multimodal o'qitishni qo'llab-quvvatlaydi — vizual (rasmlar, videolar), auditiv (audio hikoyalar), kinestetik (interfaol loyihalar) elementlar bitta tizim ichida uyg'unlashadi. Shuningdek, o'quvchilarning darajasiga moslash imkoniyati mavjud: qo'shimcha mashqlar yoki yordam materiallari zaif o'quvchilar uchun ajratilishi, ilg'or o'quvchilar uchun esa murakkabroq topshiriqlar taqdim etilishi mumkin. Bu o'quvchilarning motivatsiyasini oshiradi va o'rganish natijalarini yaxshilaydi[4;87b]

Baholash va monitoring jarayonlari ham onlayn platformalarda samaraliroq kechadi. Elektron testlar va avtomatik baholash tizimlari yordamida o'qituvchi vaqtini tejaydi, natijalarni tez tahlil qilib, qayerda qiyinchilik borligini aniqlab, shaxsiy yoki guruh bo'yicha keyingi darsni moslashtirishi mumkin. Platformalar o'quvchilarning ishtirokini, topshiriqlarni bajarish chastotasini va test natijalarini saqlab boradi — bu ota-onalar bilan hamkorlikni osonlashtiradi va ta'lim sifatini oshirish uchun muhim ma'lumot beradi.

Ota-onalar bilan kommunikatsiya ham onlayn platformalar orqali soddalashadi. Ota-onalarga dars jadvali, uy vazifalari, o'quvchilarning yutuqlari va qiyinchiliklari haqida xabar yuborish, onlayn konsultatsiyalar tashkil etish mumkin. Bu boshlang'ich sinf o'quvchilarini qo'llab-quvvatlashda katta afzallik bo'lib, oilaviy ta'sirni kuchaytiradi.[6;7b]

Onlayn platformalardan foydalanish professor-o'qituvchilarning pedagogik mahoratini oshirish uchun ham imkoniyat yaratadi. Ular turli onlayn kurslar, vebinarlar va professional hamjamiyatlar orqali zamonaviy metodlarni o'rganishi, tajriba almashishi mumkin. Bundan tashqari, o'qituvchi o'z darslarini yozib, qayta ko'rib chiqib, pedagogik takomillashtirish uchun o'zini tahlil qilishi mumkin.

Biroq onlayn platformalarning samarali ishlashi uchun ayrim shart-sharoitlar ta'minlanishi kerak. Birinchidan, maktab va oilada internet hamda texnik jihozlar (kompyuter, planshet, kamera, mikrofon) mavjud bo'lishi zarur. Ikkinchidan, o'qituvchilarga platformalardan foydalanish bo'yicha amaliy treninglar va metodik yordam berilishi kerak — faqat texnologiyani bilish yetarli emas, uni pedagogik

maqsadda qanday qo'llashni ham o'rganish lozim. Uchinchidan, darslarni rejalashtirish va resurslarni yaratishga qo'shimcha vaqt ajratish kerak bo'ladi, shuning uchun o'qituvchilarning yukini qayta ko'rib chiqish va ularga maosh yoki motivatsion imtiyozlar berish masalasi ham dolzarb. Darslar interaktiv bo'lishi uchun platformalarda qiziqarli elementlar (kvizlar, taqsimlangan guruh ishlari, virtual laboratoriyalar) bo'lishi kerak. Shu bilan birga, bolalar ma'lumotlarining maxfiyligi va onlayn xavfsizlik choralari ta'minlanishi lozim: ota-onalarning roziligi, mos platformalarni tanlash, nojo'ya kontentni cheklash va elektron etikani o'rgatish muhim. Onlayn platformalar boshlang'ich sinf darslarini yanada samarali, individual va interaktiv qilish imkonini beradi, ta'lim sifatini oshirish uchun qulay vosita hisoblanadi. Lekin ularning muvaffaqiyati texnik ta'minot, pedagogik kompetensiya, ota-ona hamkorligi va onlayn xavfsizlik kabi omillarning uyg'unligiga bog'liq. Shu shartlar ta'minlanadigan bo'lsa, onlayn platformalar boshlang'ich ta'limda yuqori natijalarni berishi mumkin.

Onlayn platformalarning boshlang'ich ta'lim jarayonida tutgan o'rni nafaqat darslarni o'tish jarayonida, balki o'quvchilarning mustaqil ta'limini yo'lga qo'yishda ham muhim ahamiyatga ega. Boshlang'ich sinf o'quvchilari yoshiga ko'ra yangi narsalarni tez qabul qiladi, raqamli vositalarni qiziqish bilan o'rganadi, shu sababli o'qituvchi bu jarayonni to'g'ri yo'naltirishi zarur.[3;67b] Onlayn platformalar o'quvchida mustaqil izlanish ko'nikmasini shakllantiradi, topshiriqlarni bajarishda javobgarlikni oshiradi va bilimlarni o'zlashtirishda moslashuvchanlikni yaratadi. Shuningdek, onlayn platformalar orqali tashkil etilgan darslar o'quvchilarni XXI asr ko'nikmalariga tayyorlaydi: axborot bilan ishlash, tanqidiy fikrlash, muammoga yechim topish, ijodkorlik, muloqot va hamkorlik ko'nikmalari shakllanadi. O'quvchilar masalalarni yechishda faqat o'qituvchiga tayanib qolmay, mustaqil izlanadi, qo'shimcha videolar, rasmlar yoki ilmiy manbalardan foydalanadi. Bu esa ularning tafakkurini kengaytiradi, darsdan tashqari bilim olish madaniyatini shakllantiradi.[5;31-33b]

Onlayn platformalar yordamida tashkil etilgan mashg'ulotlarning yana bir afzalligi — ta'lim jarayonining shaffofligi va ochiqligi. Ota-onalar farzandining o'qish jarayonini real vaqt rejimida kuzatib borishlari, uy vazifalarini nazorat qilishlari, o'qituvchi bilan muntazam aloqada bo'lishlari mumkin. Bu oilaviy qo'llab-quvvatlash muhitini kuchaytiradi va o'quvchi natijalarining yaxshilanishiga katta hissa qo'shadi. Ota-onaga ko'rsatkichlar, grafiklar, dars davomiyligi va o'zlashtirish darajasi kabi ma'lumotlar aniq ko'rinishda taqdim etiladi.

Bundan tashqari, onlayn platformalar o'qituvchi kreativligini oshiradi. Murakkab mavzularni qiziqarli shaklda tushuntirish uchun animatsiyalar, virtual laboratoriyalar, elektron jadvallar, interaktiv xaritalar kabi vositalardan foydalanish imkoniyati mavjud. Masalan, matematika darsida geometrik shakllarni aylantirish, kattaliklarni

solishtirish, amaliy masalalarni modellashtirish; tabiatshunoslik darsida esa virtual tajribalar o‘tkazish yoki hayvonlar va o‘simliklar hayoti haqida animatsiyalardan foydalanish mumkin. Bu o‘quvchilar tasavvurini kengaytiradi va mavzuni tezroq tushunishga yordam beradi.

Zamonaviy onlayn platformalar o‘quvchilarning individual rivojlanish trayektoriyasini shakllantirish imkoniyatini ham beradi. Har bir o‘quvchi uchun alohida shaxsiy kabinetga bo‘lishi, u yerga moslashtirilgan topshiriqlar, videolar va baholash materiallari joylashtirilishi mumkin. Buning natijasida o‘quvchi o‘z darajasiga mos bilim oladi, bu esa o‘zlashtirishdagi farqlarni kamaytiradi. Mustaqil o‘rganish bo‘yicha ko‘rsatkichlar avtomatik tarzda qayd etilib, o‘qituvchiga tahlil qilish uchun qulay holatda taqdim etiladi. Shuningdek, onlayn platformalar maktabning ta’lim sifatini oshirishda ham katta ahamiyatga ega. O‘qituvchilar o‘zaro tajriba almashishlari, bir-birining darslarini ko‘rib chiqishlari, onlayn tarzda metodik yig‘ilishlar o‘tkazishlari mumkin.[8;8b] Ta’lim jarayonining barcha bosqichlarini raqamlashtirish — reja, dars ishlanmasi, o‘quvchi natijalari, hisobotlar — samaradorlikni oshiradi va vaqtni tejaydi. Bunday tizim boshqaruvchilar uchun ham qulay bo‘lib, dars jarayonidagi kamchiliklarni tez aniqlash va bartaraf etishga yordam beradi.[8;89-90b] Yana bir muhim jihat inklyuziv ta’lim uchun imkoniyatlar kengayadi. Onlayn platformalar orqali nogironligi bo‘lgan, vaqtincha maktabga borolmaydigan yoki uzoq hududlarda yashaydigan bolalar ham sifatli ta’lim olishlari mumkin. Audio materiallar, kattalashtirilgan matn, subtitrlar, interaktiv qo‘llanmalar kabi vositalar maxsus ehtiyojli o‘quvchilar uchun juda qulay. Shu bilan birga, onlayn platformalardan samarali foydalanish uchun o‘qituvchining raqamli pedagogik kompetensiyasi yuqori bo‘lishi talab etiladi. O‘qituvchi nafaqat platformani texnik jihatdan boshqarishi, balki uning pedagogik imkoniyatlarini to‘liq anglab, dars jarayoniga moslashtira olishi lozim. Raqamli savodxonlikni oshirish uchun muntazam kurslar, treninglar va amaliy seminarlarga ehtiyoj katta. Chunki texnologiya qanchalik kuchli bo‘lmasin, uni ta’limga mos ravishda qo‘llay oladigan o‘qituvchi bo‘lmasa, natija kutilganidek bo‘lmaydi.

Xulosa qilib aytganda, boshlang‘ich sinf darslarini tashkil etishda onlayn platformalardan foydalanish ta’lim jarayonining samaradorligini oshirishda muhim omil hisoblanadi. Ular orqali darslarni interaktiv, qiziqarli va o‘quvchilarga tushunarli tarzda tashkil etish imkoniyati kengayadi. Ayniqsa, vizual va multimedia vositalarning qo‘llanilishi boshlang‘ich sinf o‘quvchilarining diqqatini jalb etish hamda ularning bilimni o‘zlashtirish darajasini oshirishga xizmat qiladi. Onlayn platformalar o‘qituvchilarga o‘quvchilar bilan individual ishlash, ularning bilimni tezkor baholash va ta’lim jarayonini samarali boshqarish imkonini beradi. Bu esa o‘quvchilarning mustaqil o‘rganish ko‘nikmalarini rivojlantirishga ham ijobiy ta’sir ko‘rsatadi. Onlayn platformalardan samarali foydalanish uchun o‘qituvchilarning raqamli

kompetensiyasini oshirish, texnik imkoniyatlarni yaxshilash hamda ta'lim mazmunini to'g'ri tanlash muhimdir. Shu asosda, zamonaviy ta'lim tizimida onlayn platformalarni keng joriy etish va ulardan oqilona foydalanish boshlang'ich ta'lim sifatini yangi bosqichga olib chiqishga xizmat qiladi.

Foydalanilgan adabiyotlar:

1. O'zbekiston Respublikasi "Ta'lim to'g'risida"gi Qonuni. – Toshkent, 2020.
2. O'zbekiston Respublikasi Prezidentining ta'lim tizimini rivojlantirishga oid qararlari. – Toshkent, 2019–2023.
3. Abduqodirov A., Pardaev A. Ta'limda axborot texnologiyalari. – Toshkent: Fan, 2018. 67b
4. Ishmuhammedov R., Abduqodirov A. Innovatsion pedagogik texnologiyalar. – Toshkent: Iste'dod, 2017. 87b
5. Tolipov O'., Usmonboyeva M. Pedagogik texnologiya: nazariya va amaliyot. – Toshkent: Fan, 2016. 31-33b
6. Xo'jayev N., Qosimova G. Pedagogika asoslari. – Toshkent: O'qituvchi, 2019.
7. Bates T. Teaching in a Digital Age. – Vancouver, 2019.7b
8. Anderson T. The Theory and Practice of Online Learning. – Athabasca Univesity, 2017. 8b
9. UNESCO. ICT in Education: A Critical Literature Review. – Paris, 2018.
10. OECD. Digital Education Outlook. – Paris, 2021.89-90b
11. www.ziyounet.uz – O'zbekiston ta'lim portali materiallari
12. www.edu.uz – Oliy ta'lim tizimi rasmiy sayti
13. www.unesco.org – xalqaro ta'lim resurslari